

temes recurrents, i la qüestió de considerar Messies a Jesús, que és el tema més específic de l'obra.

En el primer bloc de temes compara el *De aduentu* amb el *Liber de gentili*, tot marcant-ne la diversitat «de naturalesa i de propòsit». A la segona part, en referir-se a la polèmica cristiana contra els jueus, esmenta alguns autors, alguns d'ells cristians convertits, i se refereix al «cercle de Penyafort» per accentuar el fet que Llull se mostra «oposat» al seus procediments. En referir-se al judaisme que pogué conèixer Llull, creu poder establir una relació concreta amb la càbala, de la qual, afirma, hi ha referències en el *L. de gentili* i en el mateix *De aduentu*, i que s'especificaria en la concepció de les dignitats i del seu dinamisme intrínsec. A més, dels arguments utilitzats per Llull, l'autora en dedueix un cert coneixement de les objeccions contra el cristianisme de personatges com Nahmànides, Maimònides o Kaspi.

J. Gayà

37) Pallejà de Bustinza, «Orígens de la mistificació de l'Art lul·liana: *dignitat* i *hadra*, *praesentia* i *parousia*»

L'islamòleg Víctor Pallejà entra en la qüestió del possible origen àrab de les dignitats lul·lianes o, més ben dit, reproduïx com ha estat plantejada aquesta qüestió per grans referents bibliogràfics, especialment per l'influent Asín Palacios. La discussió se centra en la possibilitat que el concepte àrab *hadra* hagi estat pres de la tradició cristiana com a *dignitat*, *praesentia* i *parousia*. Pallejà es mostra molt crític amb les afirmacions de Palacios, conclouent que (p. 115) «els lligams semàntics causals [establers per Asín Palacios] entre *parousia* i *hadra*, *dignitat* i *hadra*, i *dignitat* i *parousia*, no gaudeixen de la solvència filològica en cap dels tres parells d'equivalències».

Vist el treball, crec ressenyable que Víctor Pallejà ha sabut posar sobre la taula de la discussió el *Vocabulista in Arabico* (ed. C. Schiaparelli, Firenze, 1871), un lèxic àrab-llatí, llatí-àrab d'època incerta, però tradicionalment atribuït a Ramon Martí (és a dir, que s'ha considerat contemporani de Ramon Llull). En sigui qui en sigui l'autor, el cert és que les poques paraules que Ramon Llull utilitza en llengua àrab es poden trobar literalment documentades al *Vocabulista*. I així passa –segons detecta Pallejà– amb *hadra* com a *praesentia* (*Vocabulista*, p. 87

i també 534). Però, més enllà, també passa amb els *rams* del *Llibre de contemplació en Déu*, cap. 352, 7 (OE, vol. II, p. 1181, col. a): *la qual és apellada en lengua aràbica rams, qui és aitant a dir cosa moral o al·legoria o anigogia* [sic] *esposició*: en el *Vocabulista*, p. 109, col. b., s.v. «ramdz»: ‘alegoria, inuere’; i p. 236: s.v. «alegoria»: ‘ramdz’ et al.. Igualment amb el verb *athalare* del *Hamar* II, 2.1.6 (ROL XXII, p. 243): *quod quilibet Saracenus possit athalare, quod idem est (quod dimittere in latino) suam uxorem*: en el *Vocabulista*, p. 59, col. b, s.v. «aṭ-ṭara [sc. aṭ-ṭalāq]»: ‘dimitere’; i p. 347, s.v. «dimitere»: ‘tāraq [sc. aṭ-ṭalāq], et al.’. Ens satisfà, per tant, la idea de trobar en el *Vocabulista* una possible font d’informació per a Ramon Llull, sense voler negar que la tradició àrab hagi pres del platonisme o de l’aristotelisme alguns conceptes que apareixeran per aquesta via en el pensament lul·lià, ni deixar de desitjar que quedi explicada la manera en què aquests conceptes presents en àrab arriben a Ramon Llull.

Óscar de la Cruz Palma

38) Pereira, «Vita vegetale e trasformazione alchemica»

Aquest article estudia una noció teòrica molt concreta de l’alquímia del segle XIV: el poder de la matèria orgànica, concretament la vegetal, en la fabricació de l’agent de la transmutació, un agent que als textos que discuteix Pereira s’anomena *mercurius noster* i també *menstruum vegetale*. L’interès d’aquesta qüestió per als lul·listes resideix en el fet que la teorització del principi que aïlla l’article es basa en una formulació sobre la potència vegetativa presa de l’*Arbre de ciència* de Llull, en un passatge on s’afirma que la vegetativa, l’essència de les plantes, no és en ella mateixa ni visible ni tangible, perquè la seva matèria és *subtilis* (p. 226, n. 56). Pereira ja havia esmentat aquesta singular lectura de Llull en ocasió del simposi sobre l’*Arbre de ciència* celebrat a Freiburg,⁴ però ara no tan sols la posa en relació amb altres manlleus lul·lians de caràcter metodològic, sinó que ofereix una contextualitza-

⁴ Michela Pereira, «“Vegetare seu transmutare”. The vegetable soul and pseudo-Lullian alchemy», *Arbor Scientiae: der Baum des Wissens von Ramon Llull. Akten des Internationalen Kongresses aus Anlass des 40-jährigen Jubiläums des Raimundus-Lullus-Instituts der Universität Freiburg i. Br.*, ed. Fernando Domínguez Reboiras, Pere Villalba Varneda i Peter Walter, «Instrumenta Patristica et Mediaevalia. Subsidia Lulliana, 1» (Turnhout: Brepols, 2002), pp. 93-119.